

PRIMENA FORENZIČKOG RAČUNOVODSTVA U OTKRIVANJU PREVARA I KRIMINALNIH RADNJI U FINANSIJSKIM IZVEŠTAJIMA

APPLICATION OF FORENSIC ACCOUNTING IN DETECTION OF SCAMS AND CRIMINAL ACTIONS IN FINANCIAL STATEMENTS

Zdravka Petković

Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, Beograd, Srbija
zdravka.petkovic@bpa.edu.rs

Denis Stojkanović

Ekonomsko-trgovinska i mašinska škola, Kučevo, Srbija
denisstojkanovic@gmail.com

Apstrakt: *Povećani broj kriminalnih radnji javlja se najčešće u privredi, a u radu se spominje i Krivični zakonik Republike Srbije na osnovu kojeg se mogu videti koja su to kriminalna dela, i kako su ona regulisana po određenim propisima. Prvo otkrivene prevare počele su tek u srednjem veku, a danas postoji veliki broj manipulacija, prevara kao i kriminalnih radnji u svetu, pa čak su se pojavile i na virtuelnim mrežama. Uloga forenzičkog računovodstva i kontrole sprovode se kako bi se sprečilo vršenje kriminalnih radnji gde je ta tema u današnje vreme aktuelna i nedovoljno razvijena i izučena na našim prostorima. Pojam kriminalnih radnji, prevara, pronevera i manipulacije datira još iz Hamurabijevog zakonika i to 1.800. godine p.n. e. tako da je forenzičko računovodstvo jedna mlada kao nauka, ali ona postoji i još mnogo godina unazad. Današnja Svetska ekonomija se sve više suočava sa velikim brojem finansijskih prevara i berzanskih manipulacija, koje ugrožavaju međunarodno, privredno i finansijsko okruženje svake zemlje. U slučaju da se pojave finansijske prevare one svedu se na najmanju moguću meru, a da one koje su se već dogodile trebaju biti istražene i da odgovorni budu kažnjeni na odgovarajući način. Forenzički računovođa je zadužen za otkriće prevara. Cilj svakog istraživanja jeste stvaranje što tačnije slike pojava koje se istražuju, kao i da se izvedu zaključci iz prikupljenih podataka da bi se na kraju dobili naučno objašnjenje i izveštavanje o nalazima istraživanja.*

Ključne riječi: *Forenzičko računovodstvo, kriminalne radnje i prevare, motivi i ciljevi prevare, metode otkrivanja prevara, prevare kao narušavanje kvaliteta.*

Abstract: *The increased number of criminal acts occurs most often in the economy, and the paper also mentions the Criminal Code of the Republic of Serbia, on the basis of which it is possible to see which criminal acts are, and how they are regulated by certain regulations. The first discovered scams started only in the Middle Ages, and today there are a large number of manipulations, scams and criminal acts in the world, and they even appeared on virtual networks. The role of forensic accounting and control is carried out in order to prevent the commission of criminal acts where this topic is current today and insufficiently developed and studied in our area. The concept of criminal acts, fraud, embezzlement and manipulation dates back to Hammurabi's code, 1,800. years p.n. e. so forensic accounting is as young as science, but it has been around for many years. Today's world economy is increasingly facing a large number of financial frauds and stock market manipulations, which threaten the international, economic and financial environment of each country. In the event that financial fraud occurs, it is reduced to a minimum, and those that have already occurred should be investigated and those responsible should be punished accordingly. A forensic accountant is in charge of detecting fraud. The goal of each research is to create the most accurate picture of the phenomena being researched, as well as to draw conclusions from the collected data in order to finally get a scientific explanation and reporting on the research findings.*

Keywords: *Forensic accounting, criminal acts and frauds, motives and goals of fraud, methods of detecting fraud, fraud as a violation of quality.*

1. UVOD

Otkriće prvih prevara počele su tek u srednjem veku, a danas postoji veliki broj prevara, kriminalnih radnji i manipulacija u svetu, pa čak su krenule i po virtuelnim mrežama. Uloga forenzičkog računovodstva i kontrole koje se sprovode kako bi se sprečilo obavljanje kriminalnih radnji je tema koja je u današnje vreme aktuelna i nedovoljno razvijena i izučena na našim prostorima. Povećani broj kriminalnih radnji prvo se javlja u privredi naše zemlje, a u radu se spominje i Krivični zakonik Republike Srbije na osnovu kojeg se mogu videti koja su to sve kriminalna dela i da su ona regulisana određenim propisima. Pojam kriminalnih radnji, prevara, pronevera i manipulacije datira još iz Hamurabijevog zakonika i to 1.800 godine p.n.e , tako da za forenzičko računovodstvo možemo reći da je jako mlada kao nauka. Današnja Svetska ekonomija se sve više suočava sa velikim brojem finansijskih prevara i berzanskih manipulacija, koje ugrožavaju međunarodno, privredno i finansijsko okruženje svake zemlje.

Cilj svakog istraživanja jeste stvaranje što tačnije slike pojava koje se istražuju, kao i da se izvedu zaključci iz prikupljenih podataka da bi se na kraju dobili naučno objašnjenje i izveštavanje o nalazima istraživanja. Jako je bitno znati kakav je značaj istraživanja i da li istraživanje kasnije može da pomogne u drugim oblastima ili drugim istraživanja, to je ujedno i najvažnija faza istraživanja. Sam razvoj informacionih tehnologija doprinela je razvoju kriminalnih radnji, razvoju tehnika i načina za otkrivanje svih kriminalnih radnji. Razvijene zemlje konstantno uvode nove mere za zaštitu od berzanskih manipulacija, kao što su *Pump & Dump, Trach & Cach*

i Insider Trading, i drugih finansijskih prevara, međutim, i često te mere nemaju dovoljan nivo efikasnosti iz razloga što se one često teško identifikuju. Poslednja globalna ekonomska kriza i druge finansijske krize, kao i veliki broj finansijskih skandala, ogromni gubici investitora koji su najvećim delom uzrokovani prezentovanjem netačnih finansijskih izveštaja, su veoma izraženo narušili poverenje investitora u finansijske i računovodstvene sisteme i relevantnost finansijskih izveštaja kompanija.

Po *Đekiću, Filipoviću, i Gavriloviću, (2016.)* kreativno računovodstvo predstavlja sve radnje i postupke koji se koriste u svrhu manipulisanja podacima u finansijskim izveštajima, lažno izveštavanje, nepoštovanje računovodstvenih principa, kao i korišćenje informacione asimetrije kako bi se obezbedila veća vrednost za stejkholdere nego što je realno. Realno finansijsko izveštavanje predstavlja sastavljanje i prikaz finansijskih izveštaja u skladu sa propisanim okvirima za finansijsko izveštavanje, u skladu sa principima urednog knjigovodstva, računovodstvenim propisima i standardima, bez materijalno značajnih grešaka. U računovodstvenoj praksi javlja se nova profesija pod nazivom ovlašćeni istražitelji prevара (*Certified Fraud Examiner*), odnosno forenzički računovoda. (str.71-86)

2. KRIMINALNE RADNJE I PREVARE U FINANSIJSKIM IZVEŠTAJIMA

Po *Wileyu i Sonsu, (2010)* Kriminalna radnja je opšti izraz i ona podrazumeva različite vrste prevare koje ljudski um može da osmisli i kojima pojedinci pribegavaju kako bi kroz lažne tvrdnje ostvarili prednost nad drugima. (str.11-12)

Prema *Goldenu, Skalaku i Claztonu, (2006.)* za stepen izvesnosti može se reći da je uzrok određenih pojava prevара, kao i da svi događaji i indicije mogu se podeliti u dve grupe: (str.85-90)

1. *Prvu grupu čine oni događaji čiji nastanak čini postojanje prevare izvesnim,*
2. *Drugu grupu čine događaji i pojave koji mogu, ali ne moraju biti indikatori prevара.*

Iako je broj događaja čiji nastanak indicira postojanje prevare veliki, ipak je moguće prema učestalosti njihovog nastanka i stoga i po značaju izdvojiti sledeće:

1. *anonimne optužbe za prevaru dostavljene pismom,*
2. *elektronskom poštom, ili preko telefona,*
3. *preduzeće je dobilo poziv od suda ili od regulatorne agencije,*
4. *saznanje da je visokorangirani menadžer dao otkaz zbog poznatih ili mogućih nelegalnih poslova,*
5. *kompanija ili preduzeće je identifikovano kao predmet istrage koju sprovode sudski organi,*
6. *revizor veruje da je namerno doveden u zabludu verbalnim informacijama dobijenim od strane preduzeća ili da su zahtevana dokumenta prepravljena ili je njihovo dostavljanje uskraćeno,*
7. *isporuka robe pre konačne prodaje,*
8. *otkriće da je klijent predmet prevare u ma kako malom iznosu ona bila, čak i u onim slučajevima kada osumnjičeni nije više među zaposlenima,*

9. *odlaganje rashodana buduće periode ili priznavanje rashoda budućih kao rashoda tekućeg perioda.*
10. *indikacije da dobavljači mogu biti fiktivni,*
11. *očigledno evidentiranje nepostojećih prihoda indikacije koje potiču od netačnog priznavanja prihoda ili rashoda kao što jepriznavanje prodaje pre nego što je ona konačna,*
12. *priznavanje prihoda iako postoji obaveza izvršenja značajnih usluga u vezi sa tom robom u budućnosti.*

Činjenice da neke optužbe za prevaru su anonimne i da ne trebaju biti razmatrane. Naprotiv, treba im pristupiti sa najvećom pažnjom. Postoje dva važna razloga za to.

Prvo, odugovlačenje sa reakcijom na anonimne pozive može dovesti do toga da se optužbe proslede regulatornim telima ili medijima, što će naneti ozbiljnu štetu reputaciji preduzeća.

Drugo Svaka netačnost u evidencijama i finansijskim izveštajima koja pobuđuje sumnju da je reč o prevari mora biti ispitana nezavisno od toga da li je značajna ili ne.

Prema Turku (2002) Rezultat ispitivanja može biti trojak, i to:

1. *da je reč o bezazlenoj grešci,*
2. *da je računovođa napravio malu prevaru*
3. *ili da je otkrivena netačnost samo vrh ledenog brega.*

Ova različitost uzroka netačnosti je razlog zbog koga istraživanje mora biti sprovedeno, a uzroci netačnosti utvrđeni. Nosioc zadatka forenzičkog računovodstva je forenzički računovođa, koji je veštak sa izvrsnim poslovno-ekonomskim i ekonomsko-pravnim znanjima, te ima sve karakteristike: obrazovanost, uglađenost, promišljenosti, htenje, izvornost, pouzdanost, kooperativnost, pravednost, istinoljubivost, poštenost i druge vrline (*str.122*)

3. PRIVREDNI KRIMINALITET I RAČUNOVODSTVENA PROFESIJA U FORENZIČKOM RAČUNOVODSTVU

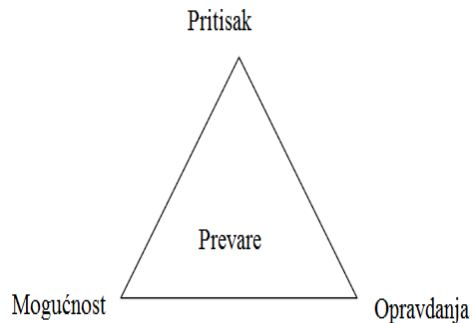
Većina istraživača analizirala su kroz prošlost kakvo je bilo razumevanje ekonomske logike poslovanja preduzeća, i u vreme kada su prevaranti prevaru izvršili. Zajednički imenilac za sve navedene istraživače nije bilo samo hronološko utvrđivanje činjenica i analiza namera izvršioca, već i potvrđivanje mišljenja da je računovodstvo kao struka, te kao društvena i politička okolina, imalo u očima prevaranata veoma jak uticaj na izvršenje prevara. Kao druga zajednička tačka tim istraživanjima je nauka, koji govori o tome da se računovodstvo mora rekonstruisati kako do takvih prevara ne bi više došlo. U računovodstvu su se uvek dešavale prevare iza kojih su sledili finansijski kolapsi. U poslednje vreme u sve većem opsegu i s težim posledicama za globalnu javnost. Rukovodstvo preduzeća su u nedavnoj prošlosti koristeći računovodstvenu profesiju često su javnost manipulisali informacijama. Pre desetak godina bili smo svedoci velikog finansijskog kolapsa, koji je bio posledica namernog (prevarantskog) naduvavanja prihoda, skrivanja dugova i manipulisanja uprava sa zaradama

zaposlenih. Zapitali smo se kako se boriti protiv širenja neželjenih radnji u računovodstvenoj delatnosti. Po Simeunoviću (2012) prvi u nizu odgovora se može pronaći upravo u prethodnim mislima, a to je promena pravnih i opšte prihvaćenih računovodstvenih pravila i standarda. Prema istraživanju Udruženja ovlašćenih istražitelja prevara (ACFE–Association of Certified Fraud Examiners) iz 2010.godine, čak 22% počinitelja prevara čine zaposleni u računovodstvenom sektoru. Zajedno sa njima 18% operativaca i 13,5% rukovodilaca na najvišim nivoima predstavlja brojno najveću skupinu izvršitelja prevara. To je važno jer je računovodstvo jedan od ključnih elemenata da se izvede ili prikrije privredni kriminal¹⁰. Statistika praćenja prevara prema profesijama navodi upravo računovodstvenu profesiju i rukovodioce na najvišim položajima odlučivanja kao najčešće izvršioce prevara. S druge strane, iako čine najveću skupinu, iznos prevara koje su počinjene od strane zaposlenih u računovodstvu nije ujedno i vrednosno najveći izvršni/top menadžment prednjači. Privredni kriminalitet je zadržao sposobnost prilagođavanja novim društveno – ekonomskim odnosima i pozitivnim zakonskim propisima koji inkriminišu delikatno ponašanje u ovoj oblasti. Počinioci krivičnih dela svoju kriminalnu delatnost usmeravaju do margina dozvoljenog ponašanja, koristeći određene praznine, nedorečenosti i česte izmene i dopune zakonskih propisa. (str.455-465)

4. CILJEVI I MOTIVI PREVARA U FINANSIJSKOM RAČUNOVODSTVU

Ciljevi ili potrebe za prevarom se mogu zadovoljiti na pošten ili na nepošten način. U savremenom poslovnom okruženju, praksa je pokazala, da borba za opstanak najčešće uzrokuje nečasno ponašanje. Prevare predstavljaju proizvod motivacije i mogućnosti. Motivacija može biti ekonomska potreba ili “pohlepa”, egocentriizam, ideološki sukob i psihoza. Većina prevara se počinu iz ekonomskih razloga i one se često pripisuju lošem načinu života pojedinaca. Slabost i/ili nepostojanje interne kontrole i radno okruženje koje ne vrednuje poštenje takođe pružaju mogućnost za ostvarivanje prevara. Motivacija i mogućnosti su u interaktivnoj sprezi: što je ekonomska potreba veća to je potrebno manje slabosti u internim kontrolama da bi se izvršila prevara. Što su interne kontrole slabije potreban je niži nivo motivacije da bi se izvršila prevara. Dole u nastavku je prikazan trougao prevara, na grafikonu 1.

Grafikon 1: Trougao prevare

Izvor: Coenen, T., „Essentials of Corporate Fraud“, John Wiley & Sons, Inc, New York, 2008, cmp.10

PRITISAK (motivacija) koji se odnosi na neki događaj u privatnom životu pojedinca koji dovodi do potrebe za novcem, te na taj način motiviše na prevaru. Svaki počinitelj prevare susreće se sa nekom vrstom pritiska. Većina pritisaka uključuje finansijsku potrebu, mada ponekad i nisu samo finansijske prirode.

Po Albrechtu (2004), pritisci se dele u četiri grupe:

- 1) *finansijski pritisci* – većina studije su pokazala da su finansijski pritisci uzroci skoro svih prevara. Ovi pritisci se mogu desiti iznenada i mogu biti dugoročni.
- 2) *poroci* – su usko povezani sa finansijskim pritisacima. Odnose se na zavisnost pojedinca prema korišćenju opojnih droga, kockanju, alkoholu i tako dalje. Predstavljaju najteži oblik pritisaka.
- 3) *pritisci na radnom mestu* – uticaji kao što su nedovoljno uvažavanje za ostvarene rezultate poslovanja, nezadovoljstvo radnim mestom, strah od gubitka posla, samo su neki od razloga za ostvarivanje prevara.
- 4) *drugi pritisci* – izazovi ili želje pojedinaca da pobede sisteme interne kontrole ili da svoju veštinu u ovladavanju računarskim tehnologijama prikažu kao hakerske sposobnosti (str.22)

Po Albrechtu (2004).SLABOST interne kontrole stvara mogućnosti prevare. Mogućnosti za izvršenje prevara su velike u prisustvu nemarnog menadžmenta. Praksa je pokazala da je jedan od najznačajnijih koraka koje preduzeće može preduzeti u sprečavanju i otkrivanju prevara postojanje delotvornog sistema interne kontrole

OPRAVDANJE: počinioci opravdavaju svoje ponašnje određenim okolnostima. Skoro svaka prevara uključuje opravdanje njenog izvršenja.

Primer najčešćeg opravdanja su:

1. *novac mi preduzeće duguje,*
2. *pozajmiću ti novac, vratićeš mi*
3. *smatram da zaslužujem više,*
4. *Sa najboljom namerom je to urađeno,*
5. *čim budemo izašli iz finansijskih poteškoća sredićemo papire. (str. 23)*

5. OTKRIVANJE I IDENTIFIKOVANJE KORIŠĆENIH METODA U KREATIVNOM RAČUNOVODSTVU

Po Durantu (2013) kako bi se otkrili manipulacije u finansijskim izveštajima najpre treba otpočeti otkrivanjem mindicija koje nas mogu uputiti na to da je moguće da je menadžment koristio kreativno računovodstvo. Razumevanje računovodstva preduzeća je odlučujuće u pokušaju identifikovanja njegovog korišćenja. U nastavku će biti prikazan okvir za sprovođenje kvalitativne računovodstvene analize u cilju detektovanja metoda kreativnog računovodstva:

- 1) *Prvi korak u računovodstvenoj analizi je identifikovanje ključnih računovodstvenih politika što nam omogućava da se fokusiramo na područja gde je najverovatnije da se manipulacija dogodi.*
- 2) *Drugi korak je procena fleksibilnosti računovodstva preduzeća. Kod nekih preduzeća fleksibilnost je veoma niska iz razloga definisanosti oblasti računovodstvenim standardima, kod drugih, može biti visoka kao, procena kreditnog rizika*
- 3) *Treći korak je evaluacija računovodstvene strategije preduzeća.*
- 4) *Četvrti korak predstavlja evaluacija kvaliteta napomena uz finansijske izveštaje.*
- 5) *Peti najvažniji korak u računovodstvenoj analizi jeste identifikacija potencijalnih indikatora distorzij.*

Utvrđivanje jedne ili nekih od navedenih pojava ne treba da bude osnova za zaključak da je manipulacija bilo, ali ako mnoge od njih postoje to je siguran znak da je neophodno dalje ispitivanje. Završni korak čini poništenje računovodstvene distorzije preusmeravanjem uticaja sumnjivih računovodstvenih izbora gde god je to moguće. Na primer, ako je firma produžila vek trajanja sredstva sa 15 na 20 godina na način koji se čini manipulativan, trebalo bi ponovo obračunati amortizaciju sredstva sa vekom upotrebe od 15 godina. (str.235-255)

6. PREVARE KAO NAČIN NARUŠAVANJA KVALITETA U FINANSIJSKIM IZVEŠTAJIMA

Po Škariću i Jovanoviću ,(2009) je poznato da koliko je čovečanstvo staro toliko su stare i prevare. U Hamurabijevom zakoniku 1800. godine p.n.e zapisano je „*Ako pastir kome je vlasnik poverio ovce na čuvanje pogrešno prikaže prirodni prirast ovaca ili ih proda za novac biće proglašen krivim i biće obavezan platiti vlasniku deset puta više od utvrđenog gubitka*“. U nacionalnim i međunarodnim okvirima, globalni razvoj tržišta u svetu beleži sve učestalije pojave prevara. Krupne poremećaje na regionalnim tržištima kapitala manifestovalo je ozbiljne monetarne potrese i to naročito kod zemalja u razvoju. Da bi se razumela svrha i značaj prevara u finansijskim izveštajima, potrebno je najpre napraviti distinkciju između prevare i greške. Iako im je posledica ista, prezentacija netačnih finansijskih informacija, između grešaka i prevara postoje značajne razlike.

Prevaru, za razliku od greške, karakteriše postojanje svesne namere lica odgovornih za sastavljanje i obelodanjivanje finansijskih izveštaja da „kreativno“ predstave podatke radi ostvarenja nekih posebnih ciljeva prikazivanje uvećanih efekata poslovanja ili prikrivanje gubitaka. Radi prevazilaženja situacija u kojima revizor

izrazi sumnju da postoje prevare u finansijskim izveštajima, a nije u mogućnosti da to i dokaže, računovodstvena profesija se koristi forenzičkim računovodstvom.

Ono treba da kroz primenu zakonom dozvoljenih postupaka i sredstava istraži, dokaže i inicira postupak sankcionisanja prevara u poslovanju. Suštinska razlika između prevare i greške jeste postojanje namere. Postojanje namere teško može utvrditi revizor, kao lice koje prvo analizira finansijske izveštaje i izražava mišljenje osadržaju tih finansijskih izveštaja, jer često nema na raspolaganju sredstva i ovlašćenja da dublje analizira da li je pri sastavljanju finansijskih izveštaja postojala namera da se izvrši određena prevara. Prevare se uobičajeno klasifikuju u tri grupe i to: (str.134)

- 1) *korupcija,*
- 2) *otuđivanje imovine i*
- 3) *lažiranje finansijskih izveštaja.*

ZAKLJUČAK

Pri sastavljanju finansijskih izveštaja mora se respektovati integritet, objektivnost, i pravilna procena onih koji su odgovorni za sastavljanje finansijskih izveštaja. Ipak, jedan broj finansijskih izveštaja se sastavljaju sa ciljem manipulisanja finansijskim rezultatima i finansijskom pozicijom kompanije, radi ispunjavanja pojedinačnih ciljeva menadžmenta sa namerom da se korisnici finansijskih izveštaja obmanu i navedu na odluke koje su od koristi za menadžment kompanije. Takvi izveštaji mogu ne samo dovesti u zabludu postojeće i buduće investitore, već i naneti ozbiljne probleme u funkcionisanju finansijskih tržišta. Najveći problemi proizilaze iz činjenice da postoji vremenski pomak između kreiranja netačnih i lažnih finansijskih izveštaja i momenta kad se prevare identifikuju. Time je na ruku išla i dugo prisutna praksa da se slučajevi „kreativnog“ računovodstva pre pripisu greškama nego nameri da se ostvari prevara. Međutim, pojavom velikog broja finansijskih skandala koji su posledica lažnog finansijskog izveštavanja, kontrola finansijskih podataka je postala mnogo strožija i detaljnija.

Na sve ovo je posebno uticala činjenica da je jedan broj ovih skandala izazvao ozbiljne potrese na finansijskim tržištima i generisao gubitke koji se mere stotinama milijardi dolara. Iz ovoga proizilazi ogromna odgovornost revizora za nastanak prevara u poslovanju. Stvoreno je ubeđenje da revizori, zbog svog obrazovanja, intuicije i radnog iskustva bi trebalo da budu u stanju da otkriju prevare u finansijskim izveštajima. Zadatak forenzičkih računovođa nije samo da ispituju prevare u finansijskim izveštajima već i sve ostale vrste prevara – prevare sa porezima, zaposlenima, bankrotstvo, organizovani kriminal, pranje novca, korupciju i razne druge prevare. Oni se najčešće angažuju od strane menadžmenta, investitora ili neke treće strane (država, finansijske institucije i sl.). Forenzičke računovođe, pored samog istraživanja prevara, često svedoče na sudu, kao eksperti, kako na strani tužioca, tako i na strani odbrane. Samim tim mnogobrojni slučajevi prevara na kojima su bili angažovane forenzičke računovođe su ukazali da oni moraju da pored veoma dobrog znanja iz oblasti računovodstva i finansija preduzeća poseduju znanje iz oblasti

pravne regulative koje uređuje poslovanje kompanija i da poseduju umeće u tumačenju ljudskog ponašanja i delovanja. Poznato nam je da koliko je čovečanstvo staro toliko su stare i prevare.

U Hamurabijevom zakoniku 1800. godine p.n.e zapisano je „*Ako pastir kome je vlasnik poverio ovce na čuvanje pogrešno prikaže prirodni prirast ovaca ili ih proda za novac biće proglašen krivim i biće obavezan platiti vlasniku deset puta više od utvrđenog gubitka*“. U nacionalnim i međunarodnim okvirima, globalni razvoj tržišta u svetu beleži sve učestalije pojave prevara. Krupne poremećaje na regionalnim tržištima kapitala manifestovalo je ozbiljne monetarne potrese i to naročito kod zemalja u razvoju. Da bi se razumela svrha i značaj prevara u finansijskim izveštajima, potrebno je najpre napraviti distinkciju između prevare i greške. Iako im je posledica ista, prezentacija netačnih finansijskih informacija, između grešaka i prevara postoje značajne razlike. Suštinska razlika između prevare i greške jeste postojanje namere. Postojanje namere teško može utvrditi revizor, kao lice koje prvo analizira finansijske izveštaje i izražava mišljenje osadržaju tih finansijskih izveštaja, jer često nema na raspolaganju sredstva i ovlašćenja da dublje analizira da li je pri sastavljanju finansijskih izveštaja postojala namera da se izvrši određena prevara.

LITERATURA:

- [1] Albrecht, S. Albrecht, C. (2004), *Fraud Examination and Prevention*“, Thomson-South-Western, Ohio, str. 22
- [2] ACFE – Association of Certified Fraud Examiners (2010). *Report to the Nations on Occupational Fraud and Abuse*, p. 60, 2010., dostupno na www.acfe.com.
- [3] Aleksić M. (2015): Uloga i značaj forenzičkog računovodstva u otkrivanju finansijskih prevara, EMC Revi-ew- Časopis za ekonomiju, Vol.10.,Br.2,dostupno na: <http://doisrpska.nub.rs/index.php/economyandmarket/article/view/2024>
- [4] Bašić, M., (2012) Uloga računovođe i revizora u borbi protiv korupcije i finansijskog kriminala, Zbornik radova sa XV Međunarodnog Simpozijuma, URR BiH, Neum.
- [5] Coenen, T., (2008) „*Essentials of Corporate Fraud*“, John Wiley & Sons, Inc, New York, str.10
- [6] Durant, A., (2003) „*Fraud Preventions: The Latest Techniques - Developing a Strategy to Fight Fraud*“, rad prezentovan na 15-oj Godišnjoj Konferenciji o prevarama Udruženja ovlašćenih istražitelja prevara, Las Vegas, NV; Juli, 2004, dostupno na [http://www.acfe.com/article.aspx?id=4294971487&terms=%28Durant%29+\(januar+2013.\)+Accounting+World,+Institute+of+Chartered+Financial+Analyst+of+India+Nr.10,+2003.](http://www.acfe.com/article.aspx?id=4294971487&terms=%28Durant%29+(januar+2013.)+Accounting+World,+Institute+of+Chartered+Financial+Analyst+of+India+Nr.10,+2003.)
- [7] Đekić M., Filipović P., Gavrilović M., (2016) *Forenzičko računovodstvo i finansijske prevare u svetu – Stručni rad*, Beograd, vol. 9, br.4, str 71-86.
- [8] Simeunović N., (2012): *Pregled stanja privrednog kriminaliteta u Republici Srpskoj*, “Forenzičko računovodstvo kao način suprostavljanja ugrožavanju bezbednosti korporacija”, Zbornik radova sa VI naučnog skupa „Dani bezbednosti“, Banja Luka (455-465)

- [9] Vidaković, S., Uloga revizije i forenzičkog računovodstva u sprečavanju, otkrivanju i istraživanju računovodstvenih prevara, Zbornik radova sa 2. Naučnog skupa Educons Univerziteta, Sremska Kamenica, 2011.
- [10] Wiley J., & Sons (2010),; Savez računovođa i revizora Srbije, Revizija kriminalne radnje i forenzičko računovodstvo, Beograd, str.11-12.
- [11] (www.acfe.com)

SUMMARY

Forensic accounting and control is carried out in order to prevent the commission of criminal acts where this topic is current today and insufficiently developed and studied in our area. The concept of criminal acts, fraud, embezzlement and manipulation dates back to Hammurabi's code, 1,800. years p.n. e. So it can be said that forensic accounting is a young science, but it still exists many years ago. The goal of each research is to create the most accurate picture of the phenomena being researched, as well as to draw conclusions from the collected data in order to finally get a scientific explanation and reporting on the research findings. The biggest problems stem from the fact that there is a time lag between creating inaccurate and false financial reports and the moment when frauds are identified. This also helped the long-standing practice of attributing cases of "creative" accounting to mistakes rather than the intention to commit fraud. However, with the emergence of a large number of financial scandals resulting from false financial reporting, the control of financial data has become much stricter and more detailed. In order to understand the purpose and significance of fraud in the financial statements, it is necessary to first make a distinction between fraud and error. Although their consequence is the same, the presentation of incorrect financial information, there are significant differences between mistakes and fraud. The essential difference between deception and error is the existence of intent. The existence of intent can be difficult to determine by the auditor, as the person who first analyzes the financial statements and expresses an opinion on the content of those financial statements, because he often does not have the means and authority to further analyze whether there was an intention to commit a fraud.